

HAFTALIK
Kültür ve Aktüalite dergisi

3 Nisan 1946
ÇARŞAMBA

Bu Sayıda :

SAYI
11
20 Kuruş

Gayemiz, millî ve insanî kültüre hizmettir.

İnkılâpçı Disiplin

"Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım„ değil gözlerimi açarım, vazifemi yaparım!

Klâsik Cermen felsefesinin insanları makineleştirmeye yarayan prensiplerinden yakasını kurtaramayanların akıbetleri sadece köleleşmekten ibarettir.

ESAT ADİL

İnsanlar, tabiî âlemden içtimaî âleme hürriyetlerini emniyet altında bulundurmak için geçmişlerdir. Sanılmasın ki, dağlarda tek başına yaşayan bir çoban medenî bir şehirde yaşıyan her hangi bir insandan daha hürdür. Asla hürriyeti, kendi başına bir avarelik sananlara bir kaç gün çoban hayatı yaşatmakla düşüncelerinin yanlışlığını onlara anlatmış oluruz. İlk insanlar tabiyat kuvvetlerinin birer kölesi idiler. Şiddetli soğukların, sıcakların, hastalıkların, zamanın ve mesafe engellerinin türlü tabiat kanunlarının esirliğinden onları kurtarmış olan büyük kahramanın adı «ilim»dir. Bunun böyle olduğunu bir tek misalle de anlatabiliriz: Tabiat kuvvetlerinden biri olan arz cazibesi insanların ayaklarını toprağa bağlıyan kalın bir zincirdi. Balon icat edilinceye kadar kuşlar âdeta insanlardan bir bakıma daha hür gibi idiler. Fakat bu gün o müthiş tabiat kuvvetinin köleliğinden tamamiyle kurtulmuş bulunuyoruz.

Görülüyor ki insan cemiyetinin, dolayısiyle her türlü içtimaî gayretlerin ve hamlelerin gayesi, insanları biraz daha hür kılmaktan ibarettir. Hakikatin bir yüzü böyle olduğu halde, diğer yüzünün başka türlü olduğunu, cemiyetin, tabiat esaretinden kurtardığı insanlara yeni yeni kölelikler hazırladığını da unutmamalıyız.

İlim ve felsefenin çarkları asırlarca hem hürriyet hem kölelik hesabına işletilmiştir. Manevî, medenî ve siyasî hürriyetlerimizin gelişmesini değil körleştirilmesini kolaylaştıran bir takım felsefe ukalâlıklariyle hâkim zümrelerin inhisarcı menfaatlerine yarayan ilmî «mütalealar»la içtimaî ve iktisadî kölelik beslene beslene bir dev kılığına sokulmuş ve bu ejder asırlarca beşeriyetin başına belâ kesilmiştir.

Vazife mevhumunu her şeyin üstünde tutmuş olan Cermen felsefesinin bu ana prensibine dayanan despotizm insanları ve milletleri daha kolayca köleleştirmenin sırrına ermiş ve milyonlarca insana: «Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım» dedirtmenin yolunu bulmuştur.

Bu kapalı gözle vazife yapmanın, yani körü körüne itaat, körü körüne inanma düsturunun disiplin tabiri altında hukuk kılığına da sokulmuş olmasıyladır ki, hürriyet ve demokrasi düşmanlığı salgın bir hastalık halinde yeryüzünü kasıp kavurmuştur.

Bu felsefenin ve hukuk zelâletinin en son örneğini İtalyan faşizminde ve Alman nazizminde bütün dehşetiyle görmüş bulunuyoruz.

Artık anlamalıyız, inanmalıyız, cemiyet bütün felsefesiyle, bütün ilimleriyle yalnız ve yalnız hürriyet için mevcuttur. Hürriyeti inkâr eden, bir takım eğri büğrü, sapa yollardan bizi karanlıklara sürüklemek istiyen metodlardan kendimizi sakınmalıyız, artık «Gözlerimi açarım, vazifemi öyle yaparım» demesini öğrenmeliyiz. Eğer vazifemizi yaparken gözlerimizi açık bulundurursak o zaman gördüğünüz vazifenin mahiyetini ve neye yaradığını daha iyi kavrarız.

Gayemiz hürriyet olunca, her şeyden önce, kendi şahsî ve manevî varlığımızın hür olup olmadığını araştırmalıyız. Eğer kendimiz hür değilsek, hür olamıyorsak elimizdeki vasıtaların da, ilmî ve felsefî kültürümüzün de hür olmasına ve dolayısiyle bütün bunların hürriyetin istihsâline yarar bir âlet olarak kullanılmasına imkân yoktur. Bu, tıpkı cahil bir köylünün bir traktöre sahip olmasına benzer. Köylü onu kullanmasını bilmedikçe bu ileri tekniğin onun elinde ne faydası olabilir!

Her şeyden önce kendi şahsî ve manevî varlığımızı hür kılmanın ne demek olduğunu anlatabilmem için eski Yunan feylesoflarından Epictete'in şu fıkrasını nakletmeliyim:

«Latermus'un cesaretini hatırla! Neron sorgu için ona azatlı kölesini göndermişti. Latermus kölenin suallerine cevap vermedi,

Sadece :

— Eğer bir şey söylemek isteseydim bunu gider efendine söylerdim, dedi.. Sonra aralarında şöyle bir konuşma oldu:

— Ama hapse sürükleneceksin:

— Oraya gözlerimin yaşını çeşme gibi akıtarak mı gitmem lâzım!

— Sürgün edileceksin..

— Beni sürüleceğim yere neşe ve ümit içinde, halimden memnun olarak gitmekten kim men edebilir!

— Ya zincire vurulursan!

— Sen zincirle ancak ayaklarımı bağlıyabilirsin.

— Şimdi gidip boynunu kestireceğim.

— Sana demedim mi ki, benim boynum kafamın içindeki ile beraber kesilmemek imtiyazına mâliktir!»

İşte, eğer biz de Latermus kadar cesur ve hür olabilirsek ne fikir ve ne de aksyon saflarımızda hürriyetin ve demokrasinin herhangi yıkıcı bir unsuru yer tutamaz.

Artık açıklıyabilirim: Ben bu satırları son «üniversite münazaraları»nın tesir ve ilhamı altında inkılapçı gençlik ve inkılapçı kütlelerle bir hasbihale vesile olsun diye yazmış bulunuyorum.

Haftanın Kültür Hareketleri

BASIN HÜRRİYETİ

A. Kavılı İsanbul Dergisinde bu konu üzerinde yazdığı yazıda, "İngiliz Reuters, Fransız Havas, Alman Wolf haber ajanlarının 1780 yılında aralarında bir kartel kurarak birinci dünya harbine kadar milletler arası haberlere diledikleri gibi tasarruf etmiş olduklarını ve harpden sonra devletlerin basın hüriyetini sağlamak için bu karteli kaldırmayı düşündükleri halde buna güçlerinin yetmediğini ve Havas Reuters'in aldıkları haberleri isterlerse verirler isterlerse vermezler, bu suretle dünya efkârı üzerinde diledikleri tesirleri yaparlarmış dedikten sonra bu fikri Balzac'ın bu husustaki şu mutalaasiyle teyid ediyor:

"Halk birçok gazete olduğuna inanabilir, fakat hakıkaten bir tek gazete vardır. Bu gazete M. Havas tarafından idare edilir.... M. Havas'ın bir ajansı vardır; bunun ıç yüzünü açığa vurmak ne bakanların, ne muhalif gazetelerin, hasılı kimsenin işine gelmez. Sebebi şu; M. Havas dünyanın her tarafı ile muhabere eder.... M. Havas'ın havadis toplamak için fazlasıyle masraf ettiğini gören Paris gazeteleri tasarruf olsun, diye ayda muayyen bir para ile M. Havas'dan dış haberleri satın almağa başladılar. Böylece gazeteler farkında olmadan ancak yayınlanmasına izin verdiği haberleri alıyorlar. Taşra gazeteleri de aynı şeyi yapıyorlar ve gittikçe; gazetecilik denen muazzam makine; bir fino köpeğinin döner kebap çevirmesi kadar basitleşiyor..„

"1835 de Havas'ın yabancı gazetelerden tercüme yapan bir birosu vardı. Ve haberlerine gazeteler gibi bankalar da abone idiler. İş gittikçe ilerledi. Havas 1835 de posta güvercinleri kullanmağa başladı. 1840 da dünyanın her tarafında muhabirleri vardı. 1860 da Havas dahiyane bir fikirle gazetelerden, vereceği haberlere karşılık kendisine ilân koymak için birer köşe ayırmalarını istedi. Bir taraftan da ticaret ilânlarıyle uğraşan müesseselerle anlaştı. İş büyüdü, Havas şubeleriyle Fransaya ve dünyaya yayıldı, haberler için yabancı ajanslarla anlaştı. Bu suretle Fransada hükûmetler Havas'ın haberlerini kontrol etmek, bunun için de Havas'a gittikçe artarak 3₀ milyon Franka kadar ödemek, hatta; tahviller, millî mahsul propağandası gibi millî işler için Havasa baş vurmak zorunda kaldılar. Havas ayrıca ilân yoliyle yabancı hükûmetler, büyük ticarethaneler ve malî müesseseler ile de iş görüyordu.

Ve artık Fransız basınının en büyük gazeteleri haber ve ilân endişesiyle Havas'ın elinde idiler. Havas bir çok gazetelerin de sermayesine ortak idi. Devleşmişti ve Dev'in yanında aynı plânda hiç bir rakip yaşamıyordu.„

Fakat Dev gittikçe kötüleşti:

"Hatta ara sıra hükûmetten milyonlar alan ve yabancı memleketlerde resmen Fransız prokoğandası yakmakla mükellef olan Havas ajansının kendisine ilân veren bazı müesseselerin isteğiyle hükûmetin teşebbüslerini doğrudan doğruya baltalamağa kalktığı görüldü. Üstelik Havas rejime aykırılık eden gazetelere türlü yollardan para yardımında bulunuyordu. Havas'ın küçük bir haberi borsayı alt üst etmek, parlamentoyu bir hükûmetin düşmesine sebep olacak şekilde dalgalandırmak, hatta bir kargaşalık, bir harp çıkarmak için kâfi gelebilirdi. Bu vaziyette kim Havas'a hücum eder, kötülüklerini ortaya dökebilirdi? Fransız efkârı umumiyesinin takatini kesen zehirlerin en korkunçlarından biri Havas ajansı oldu ve çok zaman fenalık edebilmek için elverişli muhit bulabildi..„

Bütün bunlardan sonra muharrir yazısını şöyle bir neticeye bağlıyor: "Devlete karşı; basın hüriyeti, yazı, söz, düşünce hüriyeti isteriz; deyip duruyoruz. Bu hüriyetleri devlet kadrosu dışında tehdit eden, çoğu gizli, iktidarlar, içtimaî emniyet için daha az tehlikeli kelimidirler?„

Hüriyetin, kapitalizmin uşağı bir takım müesseselerin tehdidi altında bulunması onun Devlet tarafından takyit edilmiş olunmasını meşrulaştırmaz. Kaldık çok kerre bu iki kuvvet birlikde çalışırlar.

Hakikaten hür memleketlerde münakaşalar o hüriyeti yıkmaz. bilakis tamamen kuvvetlendirir. Bu münakaşaların vucudu dürki, o hüriyete bir servet olur ve tabir caizse onun mizacının kuvvetini isbat eder. Derin bir sükûn, bilâkis inhitatın ilk alâmetidir. Güya anarşiye meydan vermemek tasasiyle hüriyete taaruzdan uzak olunuz.„

SÖZÜM ONA..

Tarlama öbek, öbek
Çullanır kara kargalar..
Gagalar, gagalar
Didik, didik edip
Altın renkli başaklarımı..
Soysuzu soysuzdur karganın,
"Nadas„ da görünmez olur.
«Hasad» da çıkar ortaya...

Ahmet FEDAİ

Demokrat Şehir

Neşet Halil Atay İstanbul "Dergisi„ nin son sayısında Demokrat şehir adlı baş yazısında; "kolayca yapılır, meydana getirilir bir iş olduğu için değil, cennet dünya idealini anlattığı için fikirlerini teshir etti, dedikden sonra Amerikalıların Demokracity dedikleri bu şehri şu çizgilerle belirtiyor: "Bu şehirde uzak - yakın, yol üstünde yol dışında, kenar - orta, işçi - patron, zengin - fakir semt farkları yoktu. „ "... Her evin telefonu yangın için, hırsızlık için olduğu gibi hastalık için de yardım temin edebilirdi. „

Hakikaten ideal bir şehir. Hayali bile insana rahatlık veriyor. Demokrat şehrin bu güzel dekoru içinde zengin zenginliğini, fakır fakirliğini bilecek, zenginler paralarını, fakirler sefaletini bölüşecekler hırsızlar sanatlarına devam edeceklerdir. Böyle bir şehirde fakirlik bir lüks olacağı için bu defada zenginler fakirleri kıskanacaklar. Çünkü sayın yazar, "Bugün Amerikada çok zarurî ihtiyaçları içindeki kazanamayanlar müstesna, Amerikada otomobili olmak değil olmamak lüksdür.„ Dıyor. Ama bütün bunlardan yemek içmek gibi çok zarurî ihtiyaçlarını teminini sağlayamayanlar müstesna ha!..

İdeal bir dünya cenneti! Güzel değil mi?

Müessisi :
ESAT ADİL MÜSTECAPLIOĞLU
İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müdürü
HASAN TANRIKUT
Muhabere adresi P. K. 519 İstanbul
Altı aylığı 400, üç aylığı 200 Krş.
Dizildiği yer Arkadaş Matbaası
Baskı : Berksoy Basımevi - İstanbul

Atom ve maddecilik

Rasih Nuri İleri

Atomun bir bomba şeklinde parçalanmasının çok tuhaf tepkileri oldu. Bazı insanlar her yerde ve hele anlıyamadıkları meselelerde maddeciliğin iflasını aradıklarından, yine «yakaladık» deyip sevinçten çırpınmıya başladılar.

Bazıları ilim ve felsefenin inceliklerini tam olarak bilmeyip kulaktan kapma kelime müşabehetlerine kapılarak «idealizmin» zaferine kandılar.

İş bukadarla kalsa yine iyi, atomları ancak mahut bomba vasıtasiyla tanıyan ve ne olduğunu pek bilmiyen halk yalan, yanlış fıkirler edinmeğe başladı. Az kalsın atom kıyamet demleri gibi efsanelerle akraba çıkacaktı.

Atom nedir, parçalanması ne demektir, gibi suallere cevap vermek nisbeten kolaysa da, şimdilik büyük kütleler için anlaşılması ve idraki o nisbetle güçtür.

Muazzam sayılar, acayip işaretler, garip isimler, 100.000 kilometre saniyeler, proton, nötren gibi istilahlar, Einstein gibi alim isimleri okuyucuyu olsa olsa şaşırtır, ona «ilim ne yüksek, ne güç bir şeymiş» dedirtir.

Bunun için işin teknik tarafına girmek bile istemezdim, fakat tanıdığım bazı kimseler atomu mikrop gibi bir şey sandıklarından, bazıları ise onu bir cin, bir ruh olarak tahayül ettiklerinden bu cihetten de bir iki söz söylemek gerekiyor.

Dünyadaki her biçim madde, canlı veya cansız, katı, sulu veya hava gibi gazlı ne olursa olsun, 92 tane basit cismin karışmasından veya terkibinden meydana gelir, bunların da en küçük zerresine atom denir: Sudaki idrojen ve oksijen atomları veya saf madenler, meselâ demir atomu, altın atomu, gibi.

Bunları bir birlerine bağlayıp yeni cisimler elde etmek veya cisimleri bozmak, kimyanın işidir.

İlim ilerledikçe bu atomların da daha küçük parçaların birleşmesinden meydana geldiği anlaşıldı.

Bunların miktarı ve bağlanma şekillerine göre alemimizdeki 92 basit madde doğar, her cins atom dört beşi geçmiyen bu parçalardan müteşekkildir.

Böylece bir atomun içindeki parçaları çoğaltmak veya azaltmakla bir maddeden, başka bir maddeye geçilebilir, hatta laboratuarlarda böyle değişmeler yapılmaktadır.

Ancak atomun çekirdeğindeki parçaları bağlamak için muazzam bir kuvvet gerektiğinden atom parçalanınca o kuvvet serbest kalır; saati işleten zenbereğin serbest bırakılınca büyük bir hızla fırlaması bu hadiseyi anlamamıza yardım eder.

İşte yıllardır laboratuarlarda küçük ölçüde yapılan bu gibi değişmeler atom bombasıyla pratik, gündelik hayata girmiş bulundu.

Bu kuvvet kimyada kullanılan kuvvetlerden kat kat yüksektir. Şimdilik ancak «üranyom» denen cismin bir cinsi atom bombası şeklinde büyük mikyasta ve kısa zamanda parçalatılabildi

Zaten kimyada cisimleri bir birine bağlıyan kuvvetler serbest bırakılınca sıcaklık, veya enerji elde ediliyordu, şimdi ise çok daha büyük olan atomun iç enerjisi kullanılmıya başlandı.

İlmin vardığı derece bu neticeyi tabii kılmıştı, ancak büyük sermaye ve nadir olan üranyom madeni lâzımdı, bu ikinci genel savaşta Amerikalıların kâfi sermaye ile işe girişmeleri atom araştırmalarını bir haylı hızlandırmıştır.

İşletilen üranyom madenleri büyüklük sırasıyla Sovyet Rusya, Kanada ve Çekoslovakyadadır.

Atomların boyu bakımından da bir misal vereyim, Güneş sistemine nazaran insanlar ne ise, insanlara göre de bir atom o kadar küçüktür.

Bu kadarcık genel bilgi verdikten sonra asıl meseleye gelelim.

***

Felsefede maddecilik demek, madde, enerji, elektrik gibi şeyler bizim dışımızda, haricimizde de mevcuttur, yani biz olalım olmıyalım, harici alem mevcuttur demektir, her ilim bu esasa dayanır.

İdealist felsefe ise fikirden başka bir şey yoktur, âlem, madde fikrin bir uydurmasıdır, yarattığı bir şeydir demeğe varır, dinler idealistliğin bir koludur.

Bir de «Agnostik» ler vardır ki, bunlar bu iki kutuptan hiçbirini seçmek için kâfi bir sebep yoktur derler.

Yani şimdiki maddecilik dünya vardı, sonra insanlar meydana geldi, düşünce ve fikir insan beyninin bir mahsulü - dür, insan yaşasa da, ölse de dünya mevcuttur derler.

İdealistler ise dünya benim tasavvurumdur, ben olmazsam dünya yoktur demeğe varırlar.

Bu iki cereyanın arasındaki görüşler, kelime oyunlarından temizlenince ya birine veya öbürüne ithal edilirler, veya içlerinde hem maddecilik, hem de, idealistlik, yani tenakuz olduğu meydana çıkar.

Atom bombasında bir kısım madde enerji haline girince, atom parçalanınca bazı insanlar, kendi arzu veya menfaatlarına uyduğundan, madde yok oldu, maddecilik iflâs etti sandılar. Maddeyi ancak bir meşe odunu şeklinde tasavvur edebilmek ne kadar acayipsa, madde, elektrik haline girdi veya elektriki bir hadisedir deyip maddeciliğin yıkıldığını ilân etmek aynı derecede gülünçtür.

Maddi ile katıyı da aynı şekilde karıştırabiliriz, «duman oldu» gibi tabirler

(Devamı 8 inci sahifede)

Denizde atom bombası

Amerikalıların Bikini atoluna biri havada, biri denizde iki atom bombası atacakları bilinmektedir.

Denizde patlatılacak bombanın tesirleri hakkında yapılan tahminleri iktibas edelim.

Bazı alimler bombanın suyu oksijenle idrojene ayıracağını ve bundan muazzam bir alev hasıl olacağını ileri sürüyorlar, hattâ denizde pek de az olsa üranyon bulunduğundan, bazıları daha ileri giderek, zincirleme tesirlerle infilakın yayılmasından korkuyorlar:

Bilinen tesirlere gelelim: 1) Nötronlar su kitlesine çarparak geri dönecek lerinden infilak merkezi çok şiddetlenecektir.

2) Hararet binlerce ton suyu ani olarak buhar haline getirip muazzam bir sıcak su ve buhar hortumu hasıl olacak, denizde büyük bir çukur kazılacaktır ve 50 metre kadar yükseklikte bir dalga doğacaktır.

3) Su elastikî olmadığından bütün tazyik 1500 metre saniye sür'atında yayılacaktır, böylelikle tahribat sahası havadakinden 4,5 misil bulunacaktır.

4) 1200 kilometre saat süratli bir hava dalgası hasıl olacak ve 10 kilometre kadar kuturlu bir mesafe kaplıyacaktır.. Su içindeki tesir sahası 40;50 kilometredir. Bu sudaki çukurun kutru ise 1500 metre tahmin edilmektedir.

Hasıl olan dalganın tesirini azaltmak için bir mercan atolu tecrübe yeri olarak seçilmiştir, kara ile çevrili bu çukurda hem infilak nisbeten sınırlanacak - tır ve hem de batırılan 97 kadar harp gemisi üzerinde tetkikler yapılabilecektir.

270 kilometre uzakta olan atollar bile şimdiden tahliye ettirilmiştir.

Bu tecrübe deniz stratejisini alt üst edecek bir mahiyettedir.

R.N.İ.

Disipline dair

Behçet Afılgan

HER varlık, hangi sınıf ve hangi zümreye mensup olursa olsun ken'li bünyesine göre bir disiplin yaratmak zorundadır. Zira azalarının faaliyeti arasında bir tanzim, ve bir koordinasyon yapmamış bir teşekkül müsbet bir adım atamaz. Çünkü birisinin yaptığını öbürü bozar. Bu itibarla muayyen bir gayeye ulaşmak istiyen her teşekkül azalarını muayyen bir şekilde çalıştırır. İşte bu çalıştırma, o teşekküle mensup fertlerin vazifelerini idrak etme ve benimseme derecesine göre taayyün eder. Buna göre iki çeşit disiplin teessüs eder:

I — Faşist Disiplin.
II — Halkçı Disiplin.

***

I — Faşist disiplin: cebir ve şiddete dayanır, sahtedir, altını üstü aldatması esasına dayanır, burada disiplin cezaî maddelerden kaçınmak ve nimetlerden istifade etmek esasına dayanır. Bu itibarla Faşist devlette memur terakki ve tefeyyüz için çalışır. Yoksa vatandaşların işlerini tedvir için değil. Faşist ordada disiplin kurşuna dizme ve diğer tehdit esaslarına dayanır. Faşist partide ise disiplin, yüksek memuriyet kapma ve büyük devlet taahhütlerini ele geçirme suiistimallere göz yumma gibi esaslara dayanır.

Bu itibarla, Faşist disiplin, hakim devlet iktidarında zaaf alâmetleri belirdiği anda yok olur. Alt üstünü saymaz, üstü altına itimadı kalmaz. Bunun en güzel misallerini İtalya'da, Romanya'da ve diğer Faşist ülkelerde müşahede etmiş oluyoruz.

***

II — Halkçı disiplin karşılıklı sevgi ve saygıya dayanır Bunda cebir ve şiddet yoktur, kalbidir; bu itibarla Halkçı disiplin tarihî vazifeyi başarma hususunda işbirliği etme ve faaliyetleri koordine etme esasına dayanır. Bunun en güzel misalini yakın tarihimizde G. Antep ve Maraş şehir halkının emperyalist düşmana gösterdiği kütle müdafaasında gördük. Burada hiç bir vatandaş, bir rütbe kazanmak ve bir mükâfat elde etmek için döğüşmemiştir; ve ne de arkasında tehdit eden bir kuvvetin zoru ile savaşmamıştır, onun tarihteki vazifesini yapmaktan başka bir gayesi yoktu. Netekim ikinci Dünya harbinde Alman Faşist kuvvetlerinin yenilmez olduğu hakkında Burjuva muhitlerindeki umumî kanaat hilâfına, Sovyet vatandaşlarının Leningrat ve Stalingrad'da Halkçı bir disiplin altında, kütle müdafaasını ve kütle harbini yaparak Faşizmi ezmişlerdir. Burada disiplin Faşist ordularda olduğu gibi, cebir ve şiddet esasına müstenit değildi, doğrudan doğruya karşılıklı sevgi ve itimada dayanmışdı.

Bu karşılıklı sevgi ve itimadın olabilmesi, şu iki noktanın kavranmasile mümkündür:

I — Fertlerin tarihî vazifelerini anlamaları ve tarihteki rollerini kavramaları (Tarihî vazife).

II — Fertlerin tarihteki inkılâpçı saflardaki yerlerini tayin edebilmeleri (Disiplin)...

Bunlardan birincisini, yani tarihî vazifeyi, idrak etmemiş bir insan, halkçı bir disipline tahammül edemez. Yani Halkçı disiplin ancak tarihî vazifeyi idrak etmiş fertler arasında kurulabilir.

***

I — Tarihî vazife her ferdin kudret ve sırasına göre maddî veya manevî bir karşılık beklemeksizin fedakârlıkta bulunmasıdır. Bu tarihî vazife her ferdin sia ve kabiliyetile taayyün eder; bunun büyük ve küçüğü yoktur, her şekil vazife almak itibarile büyüktür, mukaddestir.

Nasıl ki bir insan vücudunda her azanın kendine has bir fonksiyonu var sa ve bu uzuvlardan her hangi birinde vaki bir aksaklık bir uzviyeti çökertebiliyorsa aynen sosyal bünyede de bir sıra ferdinin ihmali bir cemiyetide çökertebilir. Mesela: Harplerde bir nöbetçi erin uyumasının mensup olduğu kıtanın hayatına mal olmasına sebep olduğu gibi.

II — Fertlerin tarihteki, inkılâpçı saflardaki yerlerini tayin edebilmeleri.

Fertlerin tarihî vazifesini idrakten sonra mühim olan keyfiyet inkilâpçı saflardaki yerlerini doğru olarak tayin edebilmeleridir. Bu hakikaten çok mühimdir. Zira yaşadığımız kapitalist çağda ferdî menfaat, hodgâmlık hüküm sürmektedir, her ferd az veya çok bu illetle malûl bulunmaktadır. Bu sebepden inkilâkçı saflarda muayyen meratip silsilesi tasavvur etmekte, ve bu meratip silsilesinin üst basamağını işgal etmekte istical edilir. Bu burjuva ve küçük burjuva hasletlerini tasfiye için:

I — Mücadele yolile inkişaf.

II — İnkılâpçı talim ve terbiyeden geçmek, gerekir.

Mücadele esnasında herkes kendisinin ve etrafının kudred ve kabiliyetini görmekte ve disiplinsiz, anarşik çalışmanın doğurduğu feci neticeleri müşahede etmekte, kendisinin ve etrafının ayrıca inkılâpçı saflardaki mevkiini, sırasını, kudret ve kabiliyetini anlamaktadır.

İnkilâpçı talım ve terbiye ile de; tarihteki disiplin şeklini ve kapitalist cemiyetten aldığı kötü itiyatların sınıfî birer artık olduğunu anlamış olacaktır. İşte disiplin bu şekilde kurulur ve inkişaf eder.

***

İnkilâpçı saflarda disiplinin bozuluşu: İnkilâpçı saflarda hakikî bir disiplinin olması zarurî ise de, inkılâpçı safları bir tek içtimaî zümreden gelen unsurlar teşkil etmediği için, müdür zümrenin zaafları halinde, inkılâpçı zümreyi teşkil eden bu muhtelif asıldan gelenler eski sınıfı artıklarına göre bir temayül gösterek ayrılıklar göstermeye başlarlar.

İçtimaî safları teşkil edenler aşağıdaki içtimaî zümrelerden, objektif olarak gelirler:

I — Burjuvazi tarafından tasfiye edilmiş ve binnetice burjuvaya düşman olan aristokrası artıkları.

II — Büyük burjuvazinin rekabeti karşısında ezilen orta ve küçük burjuvazı.

III — Cinsi hislerinin tatmini için geniş bir kurtizan hürriyeti isteyen salon mensubları.

IV — Tek ve hakikî inkılâpçı zümreyi teşkil eden köylü ve emekçiler.

***

Bu hakikî inkılapcı sınıf yani köylü ve emekçiler, hakikî disiplini kurabilmeleri için inkılâpta en faal, en şuurlu, en bilgili ve şahsî menfaatları hususunda da en fazla fedakârlık yapanlardan olmaları lâzımdır. Emekçi ve köylüler ancak bu suretle bir disiplin yaratabilirler, ve inkılâbı yürütebilmeleri için, şu veya bu suretle saflarına karışan hizipçileri, bozguncuları ila... bir safra olarak sinelerinden atmak mecburiyetindedirler. İnkilâpçı saflar, hiç bir suretle aralarında muhalefet ve hiziplerin teşekkülüne müsaade edemezler. Fakat bu hiç bir zaman inkilâpçı saflarda demokrasinin yer almayışını istemek değildir. İnkilâpçı parti, saflarında murakabe ve tenkidi, en geniş manada yaşatan bir merkeziyetçi demokrasıdır.

İNGİLTEREDE ÇİFÇİLİK

Profesör SCOTT - WATSON

İngiltereyi ziyaret edenlerin ekserisi memleketin kır taraflarının güzelliğinin tesiri altında kalmışlardır. Fakat tarımsal İngiltere aynı zamanda kifayetli bir yiyecek fabrikasıdır. Filhakika İngiltere saatte insan başına Avrupadaki diğer her hangi bir memleketten daha çok fazla yiyecek verimine mâliktir.

Her ne kadar İngiltere yüksek derecede sanayileşmişse de, çiftçilik memleketin başlıca sanayii olarak kalmıştır. Takriben bir milyon kimse çiftçilikle geçinir. Bunlardan hiç olmazsa 300.000 kişisi patron çiftçidir. Geri kalan 600.000 kişi ise gündelikçidir. İngiliz çiftçiliği çok çeşitli olup serlerde yetiştirilen kış çiçeklerinin istihsalinden tutunda dağlarda yarı yabanî koyun sürülerinin beslenmesine varıncaya kadar muhtelif işlemeleri ihtiva eder. Savaştan evvel İngiliz çiftçileri gelirlerinin yüzde 70 ini et, süt, yumurta ve diğer hayvan ürünlerinden ve yalnız yüzde 30 unu buğday ve patates gibi yiyecek mahsullerinden elde etmekte idiler.

İnsan geçen senelere bakacak olur - sa, asrî bilginin ve makine senayiinin yiyecek yetiştirme işine tesir etmesine başlamadan evvel İngiliz çiftçilerinin ne kadar tecrübe sahibi olmuş olduklarını görmekle mütemadiyen hayrette kalmaktadır. Meselâ, İngilterede mahsullerin az olmasının en adî sebeplerinden birisi kireçin kifayetsizliğidir. Toprağı kireçle - mek adeti 2.000 seneden beri devam ede gelmektedir. Keza asrî kimyager asrî toprağın fosfat tutarın tahmin edebildiği gibi asrî çiftçiye ne kadar süperfosfat kullanacağını da söyliyebilir...... Fakat İngiliz çiftçisi, kimyagerlerin fosfatın esaslı bir nebat gıdası olduğuna ilk defa işaret ettiklerinden evvel, kemiklerin bir gübre olarak kıymetini keşfetmişti.

Şimdi de zıraî İngilterenin içtimaî bünyesine dair bir kaç söz söyliyelim: 50 sene evvel İngilterede hususî mahiyeti haiz olan bir çok çiftliklere ayrılmış büyük topraklar vardı ki, bunlardan yalnız bir tanesi kiralanırdı; yalnız ana-çiftlik bizzat sahibi tarafından işlenirdi. Bundan da maksad kiracılarına bir örnek olmaktı. Böylelikle çiftlik halkının ekseriyeti 3 sınıfa ayrıldı; 1 - büyük toprak sahipleri ki bunlar küçük ölçüde çiftçilerdi, 2 - kiracılar; 3 - gündelikçiler; bir kiracının toprak sahibi olması veyahut bir gündelikçinin bir çiftçi olması enderdi.

Son nesil zarfında ahval muayyen ölçüde değişti. Ağır vergi sistemi, bilhassa veraset vergisi, eski büyük topraklardan çoğunun dağılmasını mucip oldu. Bazı kimseler evvelce kira ile işledikleri çiftlikleri satın aldılar ki, bu da usulen işgal etmekte oldukları topraklarda kalamıyacaklarından dolayı idi. Çiftlikler - de çalışanlara müstakil birer çiftçi ola - bilmek fırsatını vermek maksadiyla vilâyet meclisleriyle amme grupları epeyce büyük sayıda küçük topraklar vücuda getirdiler. Fakat İngiliz çiftçisinin toprak sahibi olmak gibi eski gayesi elân baki - dir. Sürdükleri toprağa sahip olmak is - tiyen kiracı - çiftçilerin sayısı pek azdır. Şayet bir çiftçi çok çalışır ve para arttıracak olursa zaten kira altında sürdüğü tarlayı almakdansa daha başka toprak kiralamayı tercih eder. Bunun sebebi kendisinin tasarruf emniyetine sahip olması ve hakem marifetiyle mâkul bir toprak kirasının tespit edilmesi ve işgalindeki toprakta husule getirdiği her hangi bir ıslahat dolayısiyla tazminata hak kazanmasıdır. Bu suretle, sermayesini çiftlik binalarına ve toprağa bağlamak zaruretí olmaksızın tasarruftan doğan her türlü faydelere bilfiil maliktir.

İngiliz çiftçilerinin bir Millî Çiftçiler birliği vardır; çiftliklerde çalışanların çoğu iki işçiler birliğinden bir veya diğerine mensupturlar; ve toprak sahiplerinden bir çoğu da Merkez Toprak sahip - leri Cemiyetine mensupturlar. Bu üç grup kurumundan edinilen faydeler çoktur. Meselâ, gündeliklerin tanzimi, çalışma saatlerinin, tâtillerin tespiti ve saire gibi gayet önemli mesele vardır. Her bir vilâyette bir Tarım Gündelikler Heyeti vardır ki, bu heyette patronlarla işçiler ve müstakil âzalardan küçük bir kısmı iki tarafın anlaşmazlığı halinde denk vermek ve kararlar ittihaz etmek üzere toplanırlar.

Diğer sanayideki ücretli işçiler gibi, çiftlik işçilerinin nizamî çalışma saatleri olup, diğerleri gibi hastalığa, işsizliğe ve ihtiyarlığa karşı sigortalıdırlar.

Şimdi emsallerini vasıflandıracak bir İngiliz çiftliğini tarif etmeme müsaade buyurunuz. Benim tanıdığım bu çiftlik Londranın 80 kilometre kadar batısın - da Thames nehiri yakasında kâindir. Köyde bulunan çiftlik binası 16 inci yüz yılda yapılmış olup el'ân rahat ve hoş bir yerdir. Diğer taraftan işçilerin oturdukları evler yalnız 50 seneliktir. Zira damı sazlarla kaplanmış, loş, iki odalı eski meskenlerin yerine şimdi asrî helâ banyoları ve elektriği olan modern 4 odalı evler inşa olunmuştur. Köyde birkaç çiftlik binası, bir çok işçi meskeni, bir kilise, bir okul, bir toplantı salo - nu, bir kooperatif mağazası yarı birahanesi, bir kaç küçük dükkânla bir de büyük mâlikhâne vardır.

Bugün çiftliklerin en büyüğü 200 hektardan bir az fazladır. Burada hububat ve köklü mahsüller yetiştiği gibi sığır ve domuz beslenir. Tarlalar, hiç ata lüzum kalmaksızın, 3 traktörle sürülür. Baş lıca mahsülü teşkil eden buğday asrî bir kombinanın hasat makinesiyle biçilir, ve lüzumu halinde depo edilmeden veyahut satılmadan evvel sun'î olarak kurutulur. Diğer büyük bir makine başak ve samanları toplar ve balyeler halinde demetler. Çiftlikte 6 adam tekmil işi görürler. Bu makineleşme derecesi istisna teşkil eder, fakat her yerde makine kuvvetinden istifade gittikçe artmaktadır. Şimdi İngiliz çiftliklerinde 150.000 den fazla traktör çalışmaktadır ki, bu kadar yüksek makine kudretinin toplanışına dünyanın hiç bir memleketinde rast gelinmez.

Çiftliklerde çalışan işçiler haftada 50 saatlik çalışma neticesi vasati olarak 4 İngiliz lirası alırlar ve bir az da para arttırabilirler. Bunlar ve aileleri oldukça bir cemiyet hayatına da mâliktirler. Eşleri için kadınlar enstitüsü olup burada sahnede rol oynamaktan tutunda yemek pişirmeğe kadar her şeyi yaparlar; çocuklara mahsus Genç Çiftçiler Klübü vardır; adamlar da ekseriya Cumartesi geceleri olmak üzere yarı birahane yarı kulübümsü yerlerde buluşup orada mahsül ve sığırdan tutun da beynelmilel işlere varıncaya kadar her şeyi görüşürler.

Güneş enerjisi

GÜNEŞ enerjisini zaptedip kullanmak insanlığın en eski rüyalarındandır. Adeselerle Arşimedin düşman filosunu ateşe verdiğini tarih nakleder, zamanımızda ise pertavsızlarla kâğıt parçaları yakan çocuklar çoktur.

Güneş enerjisini zaptetmeğe başlıca iki engel vardır. Biri kâfi derecede büyük adeseler yapmanın teknik zorluğudur. İkincisi güneşin her yerde ve her saatla her mevsimde aynı derecede parlamaması coğrafî keyfiyetidir.

Bu ikinci genel savaşta Almanlar Afrikada önemli tecrübeler yaptılar. Bir sürü ayna ve adeselerden müteşekkil makinelerle kızgın çöl güneşini zaptetmek yolunda yapılan bu tecrübeler çöllerin ihyası bakımından çok mühimdir, fakat ne de olsa harpten dolayı bir tecrübeden ileri gidilememişti.

Güneş enerjisini ilk defa olarak endüstride kullanmak Sovyetler birliğine nasip olmuştur. Son gelen haberlere göre Özbekistan cumhuriyetinin Samerkant şehrinde güneş hararetinin işlettiği ilk fabrika inşa edilmiştir.

Dokuz metre kutrunda bir aynanın topladığı güneş şuaları ile su ısıtılmakta ve elde edilen buhar ile de fabrika işletmekte imiş.

Teknik cihetten imkân dahiline girip beklenmekte olan bu keşif atom enerjisinin kullanılması ile birlikte dünyadą pek çok şey değiştirecektir.

Hayatın içinden

Ulemayi kiram'ımız!

ONLAR, gökte yıldız ararken yerdeki çukura düşenlerdir. O rucu başkalarına tutturup sevabını kendileri kazanmak istiyenler yine onlardır.

İşte onlardır ki, Fatih'in topları İstanbul surlarını delik deşik ederken "mavi" beyaz„ kavgasına tutuştular. İne bahtı körfezinde Osmanlı kadırgaları çıra gibi yanarken Ayasofya ve Süleymaniye kürsülerinden lâfugüzaf savurdular, çöllerin ve çökmüş medeniyetlerin iskolastizmini paylaşamayıp kavgalar ettiler.

Yine işte onlardır ki, açların ve kölelerin kurtuluş bayrağını taşıyanlara "teori„ lerle ateş açtılar, gâvura kızıp oruç bozdular. Denizlerin ortasında dağ gibi dalgalarla boğuşup kemikleri kıyılara ilenenler gerçi onlar değildi. Ama onlar bir bardak suda fırtına koparmasını bildiler.

Ey kavga saflarının temiz yürekli savaşçıları, siz yarını yaklaştırmakta devam edin! Onların tempoları, sizin koşar adımlarınıza hiç bir zaman uymıyacaktır. Karanlık köşeler peşinizde sıralandıkça onların ukalalığı artacaktır. Bunu önceden bilin ki, gayretleriniz gevşemesin!

Alın terlerinizin sulayacağı topraklardan yeni yeni ümitler ve zaferler fışkıracak, saçlarınızı dalgalandıran rüzgârlar sizlere yarının hürriyet ve refah bahçelerinden taze sünbül kokuları getirecektir.

Ustalarımız bize lâzım olan gerçekleri öylesine açıklamışlardır ki onların gözleri bu derece üryanlığa dayanıklı değildir. İşte bu yüzdendir ki, gerçekliğin keskin ışığından kaçıp, perde gerisi işler görürler.

Her aksiyon bir ateşten gömlek ve her suç bir demirden leblebidir. Ateşten gömlek taşıyamıyanın, demirden leblebiyi nasıl çiğneyebileceğini bir düşünün. Halbuki onlar, arabın yüzünü görmeden, Şamın şekerini tanımak isterler.

Siz, onlara aldırmayın. Ulemalık kuyusunun dibi derin, suyu gerindir ama, kovaları dipsizdir. Boşuna vakit harcamayın. Kafanızın susuzluğunu göllerinizin pınarile giderin. Opınarların coşkun suları sizlere yeterde artar bile..

Ulemamıza ukalalık, sizlerede dayanıklık gerek. Çünkü bizim yolumuzdan yana yana geçilir, döne döne değil dostlarım! *Adıloğlu*

Yenilerin R

Yazan :

Bugün, insanların Dünya görüşünde ...rın kafalarına balyozla yerleşmiştir. Gen... insanlarının emrine vermişlerdir. Bu se... sosyal bir fikre sahip olmayan sanatkâr

Bizde resim sanatının başlangıcından «D» gurubunun xıx asır sonu xx asır başındaki Fransız resim anlayışını ortaya koyuşuna kadar geçen zamanda yetişen ressamların sanatla sosyal hayat arasındaki münasebeti aramadıklarını görürüz. Halbuki bugün, insanların Dünya görüşünde ortaya çıkan değişiklik yeni yetişen san'atkârların kafalarına balyozla yerleşmiştir.

«Yeniler» gurubu ressamları son günlerde açtıkları sergiyle karşımıza bu yeni zihniyetle çıkmışlardır. Onları, iri meyvalı natürmortlar, gözleri kamaştıran manzaralar yapmakla kalmamışlar; hatta insansız, yıkık bir bağ evini iyi sıralanmış renk ve çizgiler arasında göstermeğe kalkmamışlardır. Bu gençler, rengi, çizgiyi ve hacmi yaşadıkları muhitin insanlarının emrine vermişlerdir. Bu sergi sanatın idealojisi olamaz diyenlere, müspet sosyal bir fikre sahip olmayan sanatkâr ölmeğe mahkûmdur diye cevap veriyor.

Anlattığımız sebeplerden ötürü «Yeniler» hocaları olan «D» gurubu ressamları gibi kuru bir san'atla ortaya çıkmadılar. Sergiye girer girmez yeni bir san'at anlayışı karşısında olduğumuzu kolayca seziyoruz. Sergiyi gezenler her resmin önünde durdukça bu anlayışın doğruluğuna biraz daha fazla inanıyorlar.

Şimdiye kadar sergi hakkında fikrimizi söyledik; biraz da şahıslar ve eserler üzerinde konuşalım. San'atkârların kendisini daima saygıyla anacakları İsmail Oygar'ın resimli galerisinde teşhir edilen resimleri gravürler ve yağlı boyalar diye iki gurup halinde gözden geçirelim.

Gravür sanatı yalnız, desen ve siyah beyaz ahengine dayandığı için boya sanatından daha gösterişsizdir. Fakat, Ferruh Başağa ve bilhassa Fethi Karakaşın gravürleri sergideki resimlerin en değerlileridir. Gravürler bu yükselişin esaslı bir kısmını muhtevalarının kuvvetinden olmaktadır. Meselâ Fethi elindeki kuvvetli desen sayesinde etrafına söylemekte zorluk çektiği herşeyi resimleriyle kolayca anlatabiliyor. Fethinin resimden vetli desen sayesinde etrafına söylemek onun, siyah - beyaz ı ne kadar iyi kullandığına dikkatlerini çekmek yeter. De sen bakımından da Fethi kendinden senelerce evvel yetişenlerden bile geri değildir.

Ferruh Başağa, ise, gravür san'atındaki kudretini, resimden hiç anlamıyanlara bile kolayca kabul ettirebiliyor. Yalnız o, birazda karakterinin icabı olarak fikri bakımından arkadaşlarından yavaş yürüyor gibi görünüyor.

Sergideki yağlıboyalara gelince:

Galeriye girer girmez yerin darlığından bir sehpa üzerinde teşhir edilen Fuat İzerin paysage ıyla karşılaşıyoruz. Bu eserde «Tabiatta bir renk ihtilâli» gözlerimizi ve kafamızı haylı oyalıyor. Fuatın diğer tablolarında da geniş bir renk zevki kendini gösteriyor. Bilhassa «Pencere» ve iki naturmortu «Yenilerin» 20 senelik «D» gurubuyla renk bakımından bile başabaş yürüdüğünü gösteriyor. Fuat bu büyük imtihanı muvaffakiyetle vermiştir. Ressamın saydığımız resimleri arasında karşımıza birdenbire çok ağır başlı ve her bakımdan daha olgun bir tuvali çıkıyor: «Ağ ören Balıkçı». Bu resim serginin en güzel resimlerinden biridir.

Avni Arbaşın manzaralarında azda

FETHİ KARAKAŞ'IN

olsa gözü yoran taraflara raslıyoruz. Buna rağmen o, tabiatı bütün ağırlığiyla bize verebiliyor. Manzaraları içinde «Sokak» yolunu bulmuş olgun olgun bir sanatkârın karşısında olduklarını seyirci lere anlatabiliyor. Avninin en güzel resimlerinden biri de şüphesiz «Okuyan Kadın» tablosudur.

Bu resim, ışığı - gölgesi, deseni ve nihayet rengiyle bütün sergiyi gezenlerin takdirini kazandı. Avninin göze pek çarpmıyan fakat sergideki en güzel resmi

...esim Sergisi

...EYKELCİ

...aya çıkan değişiklik yeni yetişen san'atkârla-... , rengi, çizgiyi ve hacmi yaşadıkları muhitin ... sanatın ideolojisi olamaz diyenlere, müspet ...neğe mahkumdur diye cevap veriyor.

fayla çok, elle az çalışılmış bir resim. Avnide kusur bulmak istiyenlere «Balıkçı» tablosunu akıllarına getirmelerini tavsiye ederim. O zaman düşüncelerinden kolayca vaz geçeceklerdir.

Turgut Atalay «Kız Portresiyle» sergide hususi bir yer almıştır. Bu usta ressamdan daha çok şeyler beklemekteyiz.

Nuri İyem bu sergide de arkadaşlarından biraz daha çok kendini bulmuş olduğunu ispat ediyor. Az renkle çok renkli resim yapmak onun en büyük hüneridir. Koyduğu rengi adeta yerine mıhlıyor. Böyle kuvvetli bir renk anlayışı içinde desen de aynı kuvvette görülüyor. Nihayet herşey bütün plastık, ağırlığıyla karşımıza konuyor. Nurinin resimlerinde Grinin büyük rolü her zaman olduğu gibi gene kolayca görülüyor. O, adeta bir gri musikisi yapmakla meşgul. Nuri, kadın portresi, alt alta sıralanmış manzaraları ve nihayet Kar Manzarasıyla en aç gözlü sanat sever seyircileri bile kolayca doyurabiliyor. Bilhassa portreye bakan ressam arkadaşları bile hacım meselesinin nekadar güzel halledildiğini hayretle görüyorlar. İskemleli naturmorte ta ise renk ve desen riyazi ka«Kayıkçı» dır. Az renk kullanarak, katiyetle halledilmiştir.

Yeniler sergisindeki güzel bir gravürü

Bütün bu anlattıklarımızla beraber İyemi muhteva bakımından birkaç sene evvelki resimlerinden hayli geri gördük. Buna rağmen onun natürmorte undaki iskemle ve masa; halkın iskemlesi halkın masası, yani hepimizin malıdır. Bıktık artık renkli şallı, vazolu, iri meyvalı natürmorte lardan. Artık başkalarının resimlerini seyretmekten bıkmışız; kendimize ait resim arıyoruz.

Ferruh Başağa'nın boyaları içinde «Çocuk portresi» ve «Natürmorte» u her çeşit seyirciyi tatmin edecek mahiyettedir.

Fethi Karakaşın boyaları da arkadaşlarınınkilerden aşağı kalmıyor. «İskeledeki Gemi» tablosunda diğer renklerin kırmızı etrafındaki sıralanışı kadar yükleme amelesinin teride bize tesir ediyor. Fethinin resimleri arasında «Balo» da güzeldir. Bu resimde sefahattan tiksinme renk ve çizgi lisaniyla nekadar samimi anlatılıyor.

Mumtaz Yenere gelince: Daima saygıyla anılacak ressama, cemiyeti köleliğe sürükliyen sanat anlayışının Babıâli'nin küflü köşelerine saklanmış olanları saygısızca saldırdılar. İnsanı körletici sanat fikrinin artık sonu geldiğini gören zavallıların kendi yazdıklarına bile inanmadıkları bizce malûmdur. Fakat onlar cemiyeti geriye götürmekte kendileri için hâlâ fayda görüyorlar. Hücum ettikleri san'atkâr günün 12 saatini tesfiye tezgâhı başında terliyerek aile geçindirdikten sonra kör bir lâmbanın altında saatlarca resim yapmaktadır. Buna rağmen onu, hiç bir zaman arkadaşlarından geri görmedik. Çünkü, modelsiz ve aynı şartlar altında, diğer arkadaşları da onun kadar hatalar yaparlar. Mümtaza hücum edenlere sorsak «Konuşan İşçiler» veya banker size birşey anlatmıyor mu? Onların tabii cevapları «Hayır» olacaktır.

«Konuşan İşçileri» sergiyi gezen her insan dinliyor ve anlıyor. Onu ölmüş devirlerin insanları anlıyamaz; Mümtaz 1946 insanlarıyla ve daha sonra geleceklerle konuşuyor. Biz Mümtazın ne kadar kuvvetli bir desene sahip olduğunu biliyoruz. Renk anlayışı da deseninden aşağı kalmıyor. Yalnız kompozisyonda ufak tefek hatalara düşüyor. Bu eksiklikleri kendisinin de gördüğünü biliyoruz. Muhitini bize kolayca yaşatan Mümtaz Yeneri tebrik ederiz.

Haşmet Akal ve Nejat Devrim'i sergide göremeyince gözlerimizde epey bir boşluk kaldı.

Yenileri saygıyla selâmlar daha büyük muvaffakiyetler dileriz.

Haftanın hicvi

Bukalemun

Devirler, idareler, zihniyetler, politikalar değişir, sözünü edeceğim adam ayaktadır. Sultan var, halife var, sonra meşrutiyet gelir, arkadan istiklâl harbi çıkar sözünü edeceğim adam yine ayaktadır. İstiklal harbi biter cumhuriyet kurulur, istiklâl mahkemeleri sultanın yardakçılarını, vatan hainlerini şeriat ahmaklarını birer birer ipe çeker, hapse atar. Sözünü edeceğim adam ayni mahkemelerden yine ayakda kalarak geçer.. Büyükler büyüğü Atatürk'ün her kim için "İnkilâba zararlıdır„ demişse sözü mutlaka doğru çıkmıştır.

Zaman olur hüriyetin, sırası gelir irtifaın bayraktarı kesilin bu idi baston yokmuşun intibak kabiliyetini bilivojoloji âlimlerini şaşırtse sezadır. Zekânın alâmeti olarak "kendini kurtarma„ ölçüsü kullanıldıkça devirler arası bu kalamon alkış tufanlarına boğulacaktır.

Türkiyeyi felâketten felâkete sürükleyen enür sergerdesin "deha„ diyerek ağız oun şahsında kendi mihracından bir şeyler bulmuştur. Onun yaptıklarını siyaset ve kültür sahasında yıllardır tamamlamaya çalışan; şahsî menfaatin ebedî kölesi seciye ve ahlak mahkemesinin kürek mahkumu ve inkılâp nesillerinin yüz karasıdır o!

Cumhuriyetin kendilerine emanet edildiği inkilâpçı dehânın çocukları, İstiklâl mahkemesine götürülen bu adamın kendi namlarına söz söylediğini gördüler! onu sürenlerin ayaklarını öpdüğünü gödüler ve yazıklar olsun ki bir taraftan seciyenin timsali Akifi alkışlarken bir taraftan da seciyesizliğin timsalini alkışladılar!

Meşrutiyet onun ceplerini tıkabas doldurdğu; ilk cihan harbinde halk süpürge tohumu yerken o siyah havyar yinerek bir saatlik eğlence için gemiler kaldırabildiği için hüriyetin müdafii, zırhlı şuvalyesi kesildi. İstiklâl harbi onu mahküm edince zor'a susduruldu fakat çok geçmeden onu istiklâl harbinin ve cumhuriyetin başlarından biri imiş gibi konuşur gördük!

İnkılâp Mehmet Akifin dünya görüşünü gömdü ama hiç kimse Akif seciyesiz demedi. İnkılâp bu devirler arası buka'en onun devrini de gömdü; o devri aklın ve ahlâkın bütün kanunlarile mahküm etti fakat o devri yapan beş on kişiden biri her yerde inkılâbın en salâhiyetlisi olarak söyler ve yazar!

Bu işin hikmetini kimden sormalı? birbirlerinin taban tabana zıddı olan devirler gelir, geçer fakat o her devirde ayakda, her devirde ön safda ve her devirde elebaşıdır.. Yoksa istibdat, meşrutiyet ve cumhuriyet devir midir? Böyle ya o adam tenakuslar içinde vıkılmış olmalıydı veyahud üçün bir olduğu (vahdette kesret felsefesile) isbat edilmelidir.

DOĞAN RUŞENAY

S. S. C. B. Yüksek öğretimi

S.S.C.B.'nde yüksek eğitim sade kanunca değil, tatbikatta da her vatandaşa açıktır, erişilir bir durumdadır.

İhtilâlden önceki Rusyada yüksek okullar umumiyetle Moskova ve Petersburg gibi bir kaç büyük merkezde toplanmış bulunuyordu, geri kalanlar ise merkezden uzaklaştıkça azalıyorlardı. Şimdi mustakil Sovyet Cumhuriyeti olan bir çok bölgede ve ekseriyetle Türk Cumhuriyetlerinde tek bir yüksek okul yoktu. Sovyetler devrinde her Cumhuriyet kendi idari, iktisadî ve kültür teşkilâtının her sahasına gereken uzman kadrolarını devamlıca sağlıyacak olan yerli ve öz her türlü yüksek eğitim müesseselerini geliştirmiştir.

1917 de Çar Rusyasında ancak 91 yüksek eğitim müessesesi vardı, 1940' da ise 750 tane bulunup öğrencileri 620.000' e yani eskisinin 5,5 misline varmıştı. 1917' de 16 şehirde yüksek okul vardı ve bunların 75'i Moskova ve Petersburgda idi. 1940' da ise yüksek eğitim 156 merkeze yayılmış bulunuyor.

1939 - 40 ders yılında yüksek eğitim S. S. C. B.' nin Cumhuriyetleri arasında aşağıda görüldüğü üzere bölünmekte idi :

Sovyet Cumhuriyetinin ismi	Yüksek okul sayısı	Öğrenci sayısı (1.000'er)
1 - Rusya Federatif S. S. Cumhuriyeti.	470	399,9 .
2 - Ükranya S. S. C.	148	126,6
3 - Beyaz Rus S. S. C.	22	15,4 .
4 - Azerbaycan S. S. C.	14	12,5 .
5 - Gürcistan S. S. C.	21	22,7 .
6 - Ermenistan S. S. C.	9	7,4 .
7 - Türkmenistan S. S. C.	6	2,6 .
8 - Özbekistan S .S. C.	22	19,9 .
9 - Tacıkistan S. S. C.	7	2,2 .
10 - Kazakistan S. S. C.	19	8,4 .
11 - Kırgızistan S. S. C.	5	2,0 .

Yukarıda ismi geçen Cumhuriyetlerden Beyaz Rusya, Azerbaycan, Ermenistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Tacıkistan ve Kırgızistan Cumhuriyetlerinde Sovyet idaresinden önce yüksek eğitim namına bir şey yoktu. Sovyetlerde yüksek eğitim sadece yüksek uzmanların yetiştiği merkezler olmayıp aynı zamanda millî kültürün kaynağıdır. Her S. S. C[illegible]huriyette Millî Eğitim ve onun bir [illegible] olan Yüksek Öğretim bütün [illegible]a derin bağları olan Sovyet aydınlarını devamlıca yetiştirmek ödevini üzerine almıştır. Çarlık Rusyasında hürriyetsizliğe ve zülme karşı koyan ve ileri bir ilmi görüşün ocakları halinde gelişen üniversitelerin ileri görüşlülük ananeleri Sovyetlerde de olduğu gibi devam edip gelişmektedir, yüksek eğitim sadece bir öğrenme yeri olmayıp aynı zamanda bir ilmi araştırma merkezidir, eskiden beri devam etmekte olan bu müsbet gelenekler Sovyet rejiminde son derecede inkişaf etmiş bulunuyor.

1940 savaşında naziler girdikleri Sovyet topraklarında, Ükranya ve Beyaz Rusya gibi Cumhuriyetlerde yüksek eğitim müesseselerini tamamen yıkmışlar, Minsk, Harkov, Odesa, Kiev gibi bir çok şehrin enstitü ve üniversitelerinin teknik alat ve tesisatını Almanyaya götürmüş - lerdir. Fakat 1944 - 45 de bile muazzam güçlüklere rağmen, ve bütün memleketin yardımı sayesinde, geri alınan bölgelerde yüksek eğitim faaliyeti yeniden başlıyabilmiştir.

Sovyetler birliğinde Üniversitelere devam etmek hiç bir sosyal durum, ırk, milliyet, veya din kaydına tâbi tutulmamıştır, yüksek eğitim için tek şart orta öğretimini bitirmiş olmaktır. Tahsiline normal olarak devam eden her genç devletten para alır ve her yüksek okulun istirahat ve oturma binaları mevcuttur. Bütün bunlar başta söğlediğimiz gibi yüksek eğitimin, değil sade hukukan; tatbikatta da herkese açık olduğunu belirtmektedir. Parlak ve çalışkan öğrenciler mükâfaten fazla para alırlar, en yüksek derece «Stalin bursları»dır.

Yüksek eğitimin temeli Üniversiteler ve çeşitli enstitülerdir. Üniversitelerde sosyal ilimler, ümanizma, müsbet ilimler: fizik, matematik, biolоji, jeoloji, coğrafya,.. okunur. Enstitülerde ise ekonomik öğretim, yani endüstri, ziraat vesaire ile güzel sanatlar okunur.

Bu müesseselerin tekâmül ve keyfiyetinin derecesini Alman tekniğini savaş meydanlarında yenen genç Sovyet tekniği iyice gösterdiği gibi J. D. Bernal'ın (The Social Functon of Science) kitabından aldığımız şu misal da şayanı dikkattir: Modern atom fiziğinin temellerinden birini teşkil eden Dirac'ın (Quantum Mechanics) kitabının 3.000 nüshalık tab'ı Sovyetler birliğinde bir kaç ayda tükendiği halde İngilterede 2.000 nüshası ancak üç yılda satılabilmiştir.

Çeviren :
HELVACIOĞLU

Atom ve maddecilik

(Başı 3 cü sahifede)

eski zamanlarda gazların maddeden sayılmadığını gösteriyor.

Maddi felsefi mânada fikri'nin aksidir, fikir ise maddenin bazı tekâmül derecelerindeki bir tezahürüdür, yoksa felsefi mânada duman da, radyo dalgaları da, elektronlarla elektrik de madde mefhumuna dahildir.

Böylece bu insanlar madde (o dun, su) ve maddecilik (felsefî terim) kelimelerini karıştırıyorlar.

«Filan alim aksi fikirde» diyeceklere önceden cevap verelim. Zamanımız da ilim ihtisas işidir, her alim mâlesef felsefi sağlam bir temele dayanmıyor, araştırma yapmak için zoraki maddeci olan âlimlerin bir çoğu ihtisasları haricindeki meselelerde en saçma itikat veya hislerini farkına varmadan felsefî temel olarak alıyorlar. Üstelik maddecilik kelimesini xvııı inci asir mânasına, yani yanlışlığı, eksikliği ispat edilen «mekanik maddecilik» mânasına alıyorlar ve «dialektik maddecilik» diye bir şey olduğunu bilmiyerek fikir yürütüyorlar.

Böylelikle büyük isimlerin şöhreti arkasına gizlenerek gelen yanlış fikirler cemiyet için fena niyetler besliyenlerin ve her cins irticanın aleti oluyor.

Maddenin esası atom mu, onun parçaları olan elektron, proton gibi zerreler mi, bunların aslı elektriki bir hâdise mi, bir cins dalga mı, derken bu zerrelerin veya enerjinin, yani dünyanın ve âlemin var olduğunu bir an bile unutmuyoruz ve hatta bu meseleler ilmî ve teknik usuller le laboratuarlarda hal ediliyor, yoksa atom bombası ilâhiyat medreselerinin müderisleri tarafından fikren uydurulmuş veya bir sırrı ilâhi olarak gelmiş bir şey değildir.

Üstelik, nasıl atom bombası bir kısım maddeyi enerji haline sokuyorsa, son zamanlarda enerjiyi madde şekline sokan makinalar İngilterede icat edildi, bu olay da enerji ile madde arasında bir ikilik olmadığını açıkça gösteriyor.

Harici âlem, tasavurumuz ve aciz beynimiz dışında var olunca ister onun parçalarına toprak, su, hava densin, ister idrojen, oksijen, helyom densin veya istenirse daha fazla teferuata kaçılıp elektron, nötron, pozitron densin, bunlarda ister sıcaklık, elektrik veya başka şekillerde belirsin, maddecilik zayıflamaz, yok olmaz, bilâkis her defasında ilerler, tekâmül eder.

Dialektik maddecilik, ilimlerin felsefi temeli, metodudur, ilim ilerledikçe tekâmül eder fakat esas yine aynıdır, temel âlemin var oluşudur.

İlimlerin her ilerleyişinde dialektik maddecilik kuvvetlenir, çünkü her defasında insanlar tabiyat kuvvetlerini biraz daha iyi anlar ve onlara biraz daha hâkim olur. Yoksa harici âlem inkâr edilmez, idealistler ne derlerse desinler atom bombasının atılması acı ne acı olduğu kadar maddi bir hakikattır. Yeni bir âlemin, insanların mesut ve hür olacağı bir devrin müjdecisidir. İnsaniyetin makinaların ve tabiat kuvvetlerinin esaretinden kurtulup bunları kendi faydasına işleteceği devir yakındır.

Gebelik sancıları ister hafif ister yırtıcı olsun teknikte galip gelen maddecilik fikir hayatından da «idealist felsefe artıklarını süpürecektir.

Fasih Nuri İleri

Bir Doçentin Apolitik Makalesi

NASRİ NİHAİ

Son zamanlarda günlük bir gazetede Fethi Çelikbaş imzasiyle «İlmin bir feyiam mevzuu olması mukadderse...» başlıklı garabetler taşıyan bir makale çıkmıştır. (x)

Eğer bu yazının muharriri, kendisinin de ifadesile «memurluktan Akademik kariyere» geçerek Siyasal Bilgiler Okulu Umumî İktisat Doçenti, yani yüzlerce tahsil talebesinin karşısında konuşmak mevkiine gelmemiş olsaydı, fikirlerini yalnızca bir mizah tekerlemesi sayarak gülüp geçecektik.

Fakat, bu zat Akademik Kariyer paravanıyla bir zaman faşist memleketlerde hüküm sürmüş maksat ve iftiralara hakiki ilim ve fikir davalarına sahte teşhisler koymaktan geri kalmamaktadır.

Doçent yazısının başlangıcında; evvelce yalnız «ilmi meslek mecmualarında yazmayı» düşünürken şimdi «günlük gazetelerde» «iktisat mevzuundaki aşikâr hakikatleri yaymakta zaruret» gördüğünü ve «politikanın başka, ilmin de yine başka şeyler olduğunu» söyliyerek «ilmin kisvesine bürünerek politika yapmağa kalkanlar karşısında» «sesini duyurmak» istediğinden bahsediyor ve «iktisadi demakojinin» «halkı avlamak ve aldatmak mücadelesine karşı» «artık ilmi kürsüden halk arasına» indirerek «hakikatı öğretmeğe» niyetlendiğinden dem vuruyor.

Kendine peygamber edası vererek «hakikatın» yalnızca kendisinde olduğunu vehmeden iktisat doçenti daha söze başlarken içine düştüğü tenakuzlar birbirini takip ediyor.

«İlim başka, politika başka» dediği halde «ilmi mecmualardan» «günlük gazetelere» atlıyarak politika yapmak zaruretine iradesi dışında boyun eğen muharrir, bu hareketiyle ilim ile politika arasındaki hususi mahiyet farkına rağmen zaruri münasebet halini kabul etmiş olmuyor mu?

Hattâ, ders verdiği okulun adı:

Siyasal Bilgiler değilmidir? Ve mademki sayın Doçent «ilmi kürsüden indirerek» «İktisadi demagojiye» karşı cephe alıyor, şu halde kendisi de ilmi bir silâh gibi kullanarak politikanın mücadele siperlerine girmiş olmuyor mu?

Doçent evvelce neşrettiği bir yazıdan makalesine şu parçayı alarak diyor ki «Hâlâ İktisat heveskârları kadar umumi efkârda iktisat siyasetine ait tedbirlerin meselâ bir Demokrasi dâvası gibi bir rey işi, bir azınlık çoğunluk meselesi olduğu zehabını taşımaktadır».

Yukarıda ilmi kürsüden halk arasına indirmek arzusunu ileri sürerken bu cümlesiyle gayri şuurî bir ricat yaparak «iktisat siyasetine ait tedbirler'in» «rey işi» olamıyacağını söylüyor.

(x) — **Tasvir gazetesi, 1 Mart - 946**

Bir ilim mensubunun şuurunda bu tarzda bir cumle nasıl teşekkül ediyor?

«İktisat siyasetine ait tedbirler» değil de acaba «rey işi» olan şeyler nelerdir? (xx)

lirse dünya görüşünü faşist temayüllere göre ayarladığı meydana çıkar: Efkârı umumiye ve onun azınlık ve çoğunluk gibi rey arzusuna karşı sinsi bir istikrah!

Doçentin cümlesine iyi dikkat edi-

Göbels de «ikinci inkılap» isimli eserinde: Efkârı umumiye tenbel, gevşek bayağı ve bıkkınlık getirmiş keşif bir çoğunlukla gayelerinin şuuruna varmış vazın fikirli, kat'i faaliyetli azınlık arasında sallanır» der.

Göbelsin bu satırlariyle Doçentin cümlesi bir kaç kelime farkiyle tamamiyle aynıdır. Bu fikir ve temayül yakınlığı makalenin bütün bünyesinde, müşabih bir dünya görüşü bakımından hâkimdir. Esasen çarpık muhakeme tarzı ve tenakuzlar hep buradan doğuyor. Meselâ şu cümleye bakın: «Her fen gibi İktisadımızda (art economique) bir bilgi, bir ihtisas işi olup, İktisat ilmi de bir arayı umumiye işi olmaktan çok uzaktır. Fizik meselelerini reye müracaatla haletmek kimsenin aklından geçer mi?»

Bir insanın şuur yapısında ilmî muhakeme mümaresesi, hazmedilmiş, temsil idrakine varılmış hakiki bir bilgi kazancından doğar. Bu husustaki mahrumiyetinden şübhe bırakmıyan Doçent mesele vazetmek tarzında olduğu gibi mesele kurma hususunda da ortaya «psendo - probleme»ler atmaktadır.

İktisat ilminin belki kendi değil, fakat sosyetede tatbikat sahasına getirdiği hüküm ve neticeler partilerin program larına girerek mutlak şekilde rey işi olurlar; çünkü, bu hüküm ve neticeler cemiyetteki muhtelif sınıfları, bünyelerine ait hususî menfaatları bakımından alâkadar eder.

Fizik ilmi içinde aynı şey variddir: Atom enerjisinin netice ve realiza siyonlarının açığa vurulup vurulmaması bir efkârı umumiye meselesi, yani azınlık ve çoğunluğa dayanan bir rey işi olmuştur.

Yani iktisadî ve fizikî araştırma değil, o fikirleri kullanma ve kullanılma tarzı bir rey işidir. İlmin hangi yolda ilerleteceğini ve ona karşı gelen manilerin nasıl bertaraf edileceğini eninde sonunda halk tayin eder, çünkü günlük hayatıyla bu temayül ve fikirlerin tatbikatıyla en çok alâkadar olan yine odur.

Doçent ilim mensublarını karakteri-

(xx) — İyiki yüksek tahsil müessese-leri muhtariyete kavuşursa «Doçentlik» de «Rey işi» olacaktır.

ze eden zihnî usul edükasyonununda tamamiyle gafildir. Zira mevzuunu esaslı bir fikir amudu fikarisi etrafında tesbit edememiş, umumî yapısı itibariyle birbiriyle alâkasız ve manasız meselelerden örmüştür.

Mevzu bakımından hiçte esaslı bir irtibat sebebi olmadığı halde vesile ithaz edilerek Fransa iktisadî durumu ele alınıyor ve Demokrasi düşmanlığının infiallerini aksettiren bir şiddetle Halk cephesi politikasına hücum ediliyor!

Vaktiyle Berlinde Opera Kroll seremonilerindeki siyasî tehevvürleri andıran bu modası geçmiş mülahazalara de artık cevap vermeğe lüzum kalmamıştır. Sadece, üzerlerine gamalı haç işareti koyarak geçiriyorum. Bundan sonra Doçent bakİayı ağzından çıkarmıştır:

«Demagojinin şaheser örneğini» «modern makyavelizm, namı diğer marksizm» dern makyavelezm, namı diğer marksizm» vermektedir. «Eğer bukadarcığı anlaşılmamış ise iktisadi demagojiden bu halkın çok çekeceği vardır», diyor.

Burada, bürokratik hayata tealluk eden menfaat psikolojisinin bir hususî tezahüründen bahsetmek isterim: Maalesef memleketimizde şimdiye kadar Marksizme saldırmak bir meziyet sayılmaktadır. Zavallı ilim.

Şimdi sorarım: Hangi kürsüde hangi namlı profesör marksizmi makyavelizm kelimesiyle vasıflandırmıştır?

Her türlü doktrin mülahazaları dışında hakikati öğretmeğe çalıştığını» söyliyen Doçentin en az marksizm hakkındaki bu isnadını hangi ilmi kaynaktan aldığını göstermesi lâzım gelirdi.

Zira; Führer hazretleri de «Genç Almanya» isimli broşürünün (54) cü sahifesinde:

«Alman tarihi önünde ifası bana düşen vazife marksizmin imhasıdır» diyor.

Göbelsden sonra Hitlerle olan ideolojik sahadaki benzerliğinin tesadüfi bir karabet sayılamıyacağı aşikârdır. Hitler aynı sahifede: «Mukadderat benim şahsımı uzaklaştırmış olsa da, bu mücadele ebedî olarak devam edecektir» kanaatini izhar ederken bu hususda yanılmamış: Kendisi topraklar karıştığı halde müstem leke hasretiyle yanan ruhu pek özlediği yakın şark topraklarında bu makyevelizm sözüyle hortluyor.

Fakat yaşadığımız devirde meselâ: Fizikçi Prof. Langevin, Riyaziyeci Prof. Hadamard, Tabiiyeci Prof. Paul Rivet gibi bir yığın fikir zirveleri ve her millet ten dünya çapında hakiki mütefekkirler üniversite kürsülerinde, cemiyetin inkişaf kanunlarını veren markizmi insanlığın kurtuluş ilmi olarak izah etmektedirler.

Şimdilik Marksizme bağlanmak is-

İçimizden Biri

Eli değnek tutar tutmaz
Çoban oldu,
Sardılar sırtına bazlamayı.
Onaltı yıl ko un güttü
Kavalsız.
İnsanlardan ağayı tanır,
Adını bilmez sorarsan
Hayvanlardan Karabaş'ı
Günü yetti, bıyığı bitti,
Okundu künyesi;
Gitti davulsuz, zurnasız!

Rifat ILGAZ

tenen hata zencirinden bir halka koparalım:

Marksizm hakkında, tek faktörün yani, münhasıran istihsal tekniğinin şuuru tayin ettiği, şeklindeki tahrif ve bilgisizliğe, karşı milli Marksist literatürümüzde, faktörlerin karşılıklı tesirleri (yani, şuur faktörününde istihsal tekniği faktörü üzerindeki tayin edici tesiri) izah edilerek, bundan dokuz, on sene evvel, Doçentin henüz Kariyer akademiye girmediği sıralarda, Kerim Sadi, Prof. Suphi Nuri ve Abidin Nesimi taraflarından yapılan neşriyatla, metin ve vesikalara dayanılarak cevap verilmiş, bu yanlışlık tefekkür hayatımızdan sökülüp atılmıştı.

Eğer Doçent, bu hususta Marksda, metne geçmiş olarak (4 clusivement - münhasıran) kelimesini gösterirse, bilgisine biat edeceğim; fakat ya bulamazsa?...

Makale sahibi coşkun bir mugalata yolile Marks terminolojisindeki klasik ekonomi ve Vulgaire ekonomi tabirlerine de hücum ederek ancak: «Tek ve parçalanmaz bir İktisat ilmi vardır» diyor.

Hakikati aramak ve öğretmek maskesi altında daima hakikati tahrif eden Doçente talebelerine vermesi icap eden dersi hatırlatalım:

Ekonomi politik ilmi doğuş ve kuruluşundanberi tarihi seyrinde muhtelif merhaleler geçirmiştir. Marks Klasik ekonomi politik derken, ekonominin muayyen bir merhaledeki durumunu anlamaktadır. Bu, inkâr edilecek olursa ilmin devamlılığı içerisindeki tekâmül merhaleleri nasıl tesbit edilebilir?

Bu bakımdan İngilterede William Petty den Ricardoya ve Fransada Boigu-ilbert'den Sismondi'ye kadar gelen muayyen bir iktisatçılar kategorisinin fikriyyatına klâsik ekonomi politik, vasfı verilmiştir.

Vulgaire ekonomi tabiri de, iktisad ilmine, hakikatle alâkası olmıyan sathî fikir oyunları getirenlerin nazarî canbazlıklarına karşı kullanılmıştır.

«Tek ve parçalanmaz bir iktisat ilmi» ne gelince; bu, ancak muayyen bir

— *Öyle lezzetli ki..*
— *Yedin mi?*
— *Yo, yerlerken gördüm.*

ilmin mevzuunu işaret eden bir mefhum halinde, nominalist manada mevcud olabilir, fakat muhtevası daima değişir.

Dünyamızda sınıflı ve her neviden tezadlarla inkişaf eden bir sosyete içinde yaşıyoruz. Mükemmele doğru bir gelişme içindeyiz: Eski kıymetler yıkılır, mahvolurken, bünye değiştiren hâdiseler yeniyi doğuruyor ve anlıyoruz ki hiçbir şey ebedî değil.

Ekonomi politik, nasıl muhtelif dünya görüşlerinin doğmasına meydan verdiyse karşılık olarak, doktrin tefsirlerine göre de istikametler almıştır.

Bugünün ekonomi politik ilmi ise, karşılıklı siper kurmuş, iki sınıfın mücadelesine ayna olmaktadır.

Artık, iktisat yalnızca «istihsal» ile meşgul olmaz, fakat istihsalin sosyal nizamını, yani istihsal ile insanların sosyal münasebetlerini bir arada mütalea eder.

Bu münasebetler derinleşdirilince her sınıfın istihsaldeki mevkii tesbit edilmiş olur ve bu istihsalde kendine düşen hisse meydana çıkar; yani, kapitalist ve halk sınıflarının mevkii ve hisseleri.

Millet ekseriyetini teşkil eden çalışkan sınıflar kütlesine, tonlarla alınteri mukabili düşen hisse sefil bir hayatın idamesinden başka nedir?

İşte; Markizm bu betbaht kütlelerin kurtuluşu kanunlarının «İktisadî Demagoji» mi? Hayır, Doçent efendi. Size bir İngiliz fikir adamının, Palme Putt'un sözleriyle cevap vereceğim:

«İstismar hakimiyetine karşı kütlelerin kurtuluş mücadelesinin menfaatlarını temsil eden bir ilim demagoji olamaz. Demogoji, fakirlerin, yoksuz ve betbaht insanların ümit ve endişelerini, iztirap ve cehaletlerini zenginler ve kudretliler menfaatine istismar etme sanatıdır.»

Nasri Nihat

GÜNÜN FIKRASI

Ne Yazalım?

Neler var yazacak, yazmakla bitmez. Konuşmakla tükenmez lâfımız. Ama gel de yaz. Neresinden başlayıp, neresinde bitireceğini şaşırıyor insan. Söylesen bir türlü, söylemesen bir türlü. Siz bana, iyi ya yaz diyeceksiniz. Yaz ama nasıl? Haydi yazdım, ya müstehcen olursa!... Diyelim ki müstehcen olmadı, ya hakaret olursa!... Kimseye gözünün üstünde kaşın var demeye gelmiyor. Hakaret etmeden yaz diyeceksiniz, peki öyle olsun, bu sefer de ya siyasî olursa?

Gel de sen işin içinden çık bakalım. Başka türlü yazmasını bilmez misin? Bilmez olurmuyum? O zaman da «Çok hafif yazdın» dersiniz.

Şiddetli olursa, ağır dersiniz. Ne yapmalı bilmem ki.

Yazıyoruz, Güne karşı bakdın diyorlar, olmadı çiz. Yazıyoruz, yan bakdın diyorlar.

Yaz ama, neyi? ya zülfüyara dokunursa. Ya mazallah siyasî olursa.

Yaz başdan, çiz başdan, yazamaz olduk vesselâm.

Abdülhak Hâmit gibi, dert baştan aşınca kalemi kırmak lâzım. Dost bir türlü söyler, düşman bir türlü.

On parmaklarında on kara.

Siz de şimdi dersiniz ki bana,

— İyi ama, el âlem nasıl yazıyor.

Kabul ederseniz, biz de yazarız el âlem gibi. İsterseniz bir deneyelim:

«Bu gün dünden güzelsiniz efendim. Eyisiniz, hoşsunuz efendim. Ali cenaplığa tüy diktiniz efendim. Pek zarif pek kibarsınız efendim. Bendeniz ormanda bir vahşi idim, insanlığı zatı devletlerinden öğrendim efendim.

Keramet yumurtladınız, cevher saçtınız efendim. Kaşınız, gözünüz, ille şirin sözünüz yaktı canımı efendim.

Evet efendim, sepet efendim. Her emriniz münasiptir efendim. Geldiniz, güller açıldı, gitmeyin bağrınız hun olur efendim.

Sayei şahanede bu gün güneş açıldı efendim. Şu bizim altın keseyi ihsan edermisiniz efendim.»

Nasıl, bir yazıma türlü bahane bulan dostlarım, bunu beğendiniz mi efendim?

Aziz Nesin

Talebe kahvesi

İLHAN TARUS

Üçüncü arkadaş bir küçük Alman kasabasından kalkmış, büyük sele kapılarak bu şehre, Hukuk Doktorasını yapmağa gelmiştir. Sapına kadar Nasional Sosyalis'tir ve müthiş şekilde kavgacıdır. Adı Volf'tur.

Şimdi bu çocuğu anlatmak için beşinci bir unsurun, Jan isimli bir Fransızın adını da anmak gerekiyor. Jan, esas itibarile bizim gruptan değildir. Fakat Volf ile o kadar ahpaptır ki, sık sık onu da aramızda görürüz. İkisi birbirini tamamlıyan iki yarım elma kadar birbirlerine benzerler. Daima ve durmadan kavga ederler, fakat lokantada karneleri birdir. Odaları, eşyaları birdir. Zevkleri, fikirleri birdir, siyasi kanaatlerinde bile çok kere birlik göze çarpar. Bu nasıl olur diyeceksin? olurdu işte::: Hem de Jan'in koyu bir sosyalist olmasına rağmen. Bak anlatayım:

İkisi de harbin aleyhinde idiler. Volf, Hitler'in harp edeceğine ve harp taraftarı olduğuna inanmazdı. Hattâ o sıralarda ortaya çıkan bazı hâdiseleri ele alarak bu fikrini misallerle izah ve ispat etmek imkânlarını bile buluyordu. İkisi de hakiki müstahsilin sermaye elinde esir olarak yaşamasına atar tutarlardı. Bazan o dereceye varırlar ve öyle gürültü ederlerdi ki, Gang bile ayağa kalkarak:

— O o o o o,,, Bu kadarı da fazla,,,

diye bağırırdı.

Esasta bu kadar birleşmiş görünmelerine rağmen teferruatta ve küçük meselelerde müthiş bir ihtilâfa düşerlerdi. Hattâ yalnız olduklan zaman bu hâl, devamlı bir âdet hükmüne girerdi. Bizden ayrı bir masada oturduklarını gördüğümüz zaman:

— Hah, derdik, nerdeyse pandomima koracaktır,,,,

Gerçekten, bir kaç dakika sonra sesleri büyümiye başlar, el kol hareketleri çoğalır, evvelâ civarlarındaki, sonra yavaş yavaş muhitlerindeki masalardan: (Susun yahu, kapayın çenenizi, sizi mi dinliyeceğiz,,,) diye itirazlar başlardı. Onlar bunları duymazlardı bile::: Devam ederler, birbirlerine yumruk sallarlar, horoz gibi gagalarını uzatıp ibiklerini şişirirler, sonra yerlerinden fırlayıp iki aksi istikamete doğru hızla, uzaklaşırlardı. Böyle olurdu da araları açılır mıydı? Ne münasebet. İkisinden hangisi terini daha evvel soğutursa derhal ötekini aramağa çıkardı. Çabucak buluşurlar ve bir masanın başında piket oynamağa başlarlardı. Kahkahalarla gülerlerdi. Birbirlerinin burunlarına vururlardı. Sonunda ufaklık paralarını bir araya katıp sayarlar, sandviç bedelini güçlükle öderler ve gezmeğe çıkarlardı.

Bütün Üniversite onları tanırdı. Bir zamanlar, daha biz Brüksel'de yokken, ikisi birden bir kıza tutulmuşlar. Herkes ne olacak diye beklemiş. Kız da hakiki olarak ve birini ötekine tercih etmeden, ikisini de seviyormuş. Ama gerçek bir sevgi ile,,, İstersen inanma. Günün birinde anlaşılmış ki kızla, bir gün Jan, bir gün Volf geziyor. Sıra kimde ise sabahleyin erkenden kalkıp odadan çıkıyor. Diğeri o gün akşama kadar onların bulunabileceği yerlere, hattâ Üniversiteye ve Tourelle'e uğramıyor. O gün için müşterek odadan istifade hakkı da kızla beraber olana aid. Böylece bir kaç ay yaşamışlar. Günün birinde kız ortadan yok olmuş ve eski hayatları, hiç bir şey eksilmemiş gibi, yeniden başlamış.

Sonraları:

— Bıktık, ayrıldık.

derlermiş.

Japonya'nın Çin'e saldırdığı haberi Tourelle'de bir bomba gibi patlamıştı. Herkes bunu konuşuyor, gazeteler masalara çarşaf gibi serilmiş, saçlar mermerlere doğru sarkmış, salon arı kovanı gibi uğulduyor.

Ben o gün her günkünden biraz daha erkence kalkmıştım. Gazeteleri biraz evvel yatakta okuduğum için bugün burada bir fevkalâdelik olacağını tahmin ediyordum. Nitekim yarım saat geçmeden kahvenin içinde elden ele bir takım kâğıd parçaları dolaşmağa başladı. Bu kâğıtlardan bir kaçının etrafımda fışırdadığını hissettiğim dakika fena halde korktum, sarardım. Hemen kalkarak şapkamı kaptım, kapıya doğru yürürken dehşetle gördüm ki, kapı, bir kaç kişi tarafından tutulmuştur. Bunlardan biri kâğıtlardan bir tanesini avucuma sıkıştırdı. Kulağıma eğilerek:

— Korkma, dedi, gün bugündür.

Hızlı, hızlı Gang'ların sokağına doğruldum. Avucumda terden dağılmak üzere olan kâğıdı bir an evvel açıp okumak için göğüs kemiklerimin içinde keskin bir sabırsızlık sancısı duyuyordum. Fakat her tarafta uzun pelerinli polisler dolaştığı için buna bir türlü cesaret edemiyordum.

Gang'ların sokağı tenha idi. Ta ilerden, başı öne eğik, bir adam geliyordu. Bu Gang'dı: Ona doğru koştum, buruşuk kâğıdı eline verdim. Sükûnetle açtı. O zaman ben de burnumu uzatarak okudum: Bu, Japon Elçiliği önünde, o gün saat 17 de hazırlanan bir nümayişe aid davetiye idi.

Gang kâğıdı avucunda sıktı ve yere attı Gözlerini yüzüme çevirdi:

— Gidecek miyiz?

— Bilmem, dedim.

— Mesele değil.

Tourelle boşalmıştı. Kâğıtları dağıtmağa gittikleri belliydi. Bir kenara oturduk: Onun konuşmak istemediğini anladım. Wolf'u beklemeğe başladık.

Bir kaç dakika sonra Jan'la beraber kapıda göründüler. Karşımıza oturmalarile münakaşaya başlamaları bir oldu.

Esas itibarile Japonya'nın haksız olduğunda birleşiyorlardı. İkisi de bunu canice bir tecavüz, bir vahşet hareketi, bir suikast olarak vasıflandırıyorlardı. Fakat Wolf, bundan ayrı olarak, Japonya'nın nüfuz ve kuvvetinin gittikçe arttığını,, bunların yaşıyabilmeleri için bir hayat sahasına muhtaç olduklarını söylüyordu. Jan bu fikirde değildi. O, hayat sahası sözünün uydurma bir şey olduğunu, her milletin kendi keyfine göre ihtiyaçlar ve zaruretler uydurarak, o ihtiyaç ve zaruretlere bağlı nazariyeler ortaya atmasının, sonra tatbikata geçerek masum milletlere saldırmasının, hayvanca bir iş olduğunu ileri sürüyordu.

Ben ve Gang, söze karışmadık. Biraz sonra sükûnet bulacaklarını ve seslerinin cinsine nazaran ayrı ayrı iki istikâmete gideceklerini biliyorduk. Zaten istikâmetler şimdiden ayrılmıştı. Bunları birleştirmenin yolu olmadığını Gang'da takdir ediyordu.

O gün akşama kadar şurda, burda vakit geçirdik. Fakültede istemiyerek iki derse girdik. Çıktığımız zaman saat beşe geliyordu:

Gang yanımızda yürüyen İzabel'e:

— Sen eve git, ben birazdan gelirim.

dedi. Kız, ses etmeden hepimizi selâmladı ve sokağı saptı.

Meydanlık, hıncahınçtı Ben, sırf seyretmek için bir kenar köşe seçtim. Gang, Jan ve Wolf, o insan denizinin ortasına vurdular, bir dakika sonra da gözden kayboldular. .

Şuna dikkat ettim: Talebeler arasında bu işe dair hiç bir hazırlık yapılmamıştı. Hiç bir maksadları, gayeleri olmadığını da biliyordum. Böyle olduğu halde, içlerinden biri sesini yükseltince, gürültüsü gökyüzüne vuran o kalabalık, birden susuyor ve dinlemeğe başlıyordu. Arasıra koparılan yaygaralarla ve salıverilen çığlıklarla bu tek ses ikiye bölünüyor; fakat hatibin hazırlığı ve zekâsı nisbetinde az veya çok sürerek, yine kesiliyor; öyle ki, nutuktaki vahdet ve ahenk, hiç bozulmuyordu. Bunu, benim gibi seyirci vaziyetinde bulunan, yanı başımdaki kırklık talebeye açtım.

Evvelâ güldü, sonra:

— Yanılıyorsunuz, dedi. Bunlar hazır nutuklardır. Her zaman, her yerde söylenir: Daima değilse de, ekseriya ayni ağızlardan çıkar. Bugün Japon Elçiliği önünde, yarın Profesörler dairesi kapısında, öbürgün Omnibüsler şirketi idarehanesinde. Daima Hüriyet, müsavat, Adâlet:::

Lâfını bitirmemişti ki, uzaktan atlı polislerin dört nala üstümüze doğru geldiklerini gördük. Bir dakikada meydan toza, dumana boğuldu Kaçan kaçtı: Tutulan tutuldu, ezilen ezildi.

O akşam Tourelle bombos kaldı.

***

Orada talebe hayatı, hergün içinden yeni bir şey fışkıran, sırla dolu, dışyüzü durgun, dibi hareketli bir havuzdur. Saf Profesörler, ortaza - man velileri ve sağ cenah gazeteleri, bu havuzun yüzünü bakarlar ve mesud olurlar. Propagandacılar, uyanık fikirli idealistler ve orospular, dibi ile meşguldürler. Oraya nüfus etmeğe, orada olup bitenleri anlamağa çalışırlar. Tourelle çevresinde yalnız talebelerle düşüp kalkan, onlarla yaşıyan ve sadece onlardan zevk alan bir sürü umumî kadın vardır ki, bunlar, derse girmiyen bir nevi talebe zümresi teşkil ederler. Hocaların huyunu; hangisinin kırık, hangisinin bol numara vermek itiyadında olduğunu, hattâ inandıkları fikirleri ve nazariyeleri, kırk yıllık talebelerden daha iyi bilirler. Üniversite'ye kaydolunan yabancı bir genç, ilk günlerde bunlardan birine çatar ve bu kadın, ona, dünya ile beraber Üniversite'nin iç yüzünü de öğretir. Çoğu, paraya önem vermez. İçlerinde, bir diplomattan veya bir fabrikatörden alacağı bin franga, bir Fen talebesinin ısmarlıyacağı bir fincan kahveyi tercih edenler çoktur. Sıvama bir yaldız gibi ilim ve kültürle süslüdürler; daima kahkaha ile gülerler ve hemen hemen uyku uyumazlar:::

Bütün bu hayatın içine yeni ve büyük bir unsuru, (Vanderveld) in ilâhi çehresini katmak sırası artık gelmiştir: Bunu yapınız ve günleri, ayları, yılları üstüste yığınız. Dünya çalkanır; hudutlar, solucanlar gibi, eğrilip büğrülür; insan ırmakları sağa, sola akar. Nağralar Avrupa'nın

(Lütfen sahifeyi çevirin)

GÜN
Haftalık Kültür ve Aktüalite Dergisi

ufuklarımızda gürler ve harp, kâpının tokmağını çalar.

Hiç unutamam: İlk harp haberini Gang'la İzabel'in tavan arası odalarında almıştık. Bu odanın dörd köşesine yirmi santim mesafeye kadar yaklaşan büyük, hantal masanın etrafına dizilmiştik. Ev sahipleri, Jan, Wolf ve ben, orada idik. Poker oynuyorduk: Fakat öyle bir poker ki, dışardan ansızın gelecek olan bir yabancıyı, oyun oynadığımız zehabına düşürmek için oynanıyor denilebilirdi. Buna rağmen hiç konuşmıyorduk ve param parça olmuş kâğıtların fışırtısı ile omuzlarımızın gerisinden gelen caddenin nefesini dinliyorduk. Bu cadde, derinde, altmış metre aşağıda idi. Birden bu nefes, bir ses oldu ve bir yarık şeklinde açılarak bize doğru uzandı:

— Havadis, harp başladı, harbi yazıyor, havadis:::

Kafa kemiklerimiz donmuştu. Herkes kâğıtlarını usullacık çuhanın üstüne bıraktı. Jan fırlayıp çıktı.

O geri dönünceye kadar, yıldırım gibi kayan bir zaman beşiğinin içinde, ümitsiz, ama hayalle dolu, bekledik. Kapı arkasına devrildi ve Jan, son adımını içeriye attı, masanın dibine yuvarlandı. Ona bakmayı düşünen yoktu Gazeteyi pençinleşmiş avucundan çıkardık ve kafalarımızı birbirine dayıyarak okuduk. Kaç dakika bu vaziyette kaldığımızı şimdi hatırlıyamıyacağım. Fakat yerlerimize çöktüğümüz zaman benim farkedebildiğim manzara şu idi: Wolf ve Jan, ne mana ifade ettiklerini ne o gün, ne de bu gün kestiremediğim bakışlarile, birbirine bakıyorlardı. İzabel'in ıztırapla gerilmiş suratı mosmordu ve gözleri Gang'a çevrilmişti. Gang'a gelince: Başı öne sarkmıştı ve sarı yanaklarından iki iri damla, buruşuk gerdanına doğru kayıyordu.

Hemen hemen hiç konuşmadık. İzabel lâcivert perdeleri kaldırınca odaya bulanık bir şafak doldu ve Jan'la Wolf, ikisi aynı düğmeye bağlıymışlar gibi, ayaklandılar. Herkes onlara bakıyordu. İkisinin de gözleri yaşlı ve kolları açıktı. Yekpare bir vücud halinde birbirlerinin göğdelerinde kaynadılar ve yanaklarını birbirlerinin omuzlarına dayıyarak, o güne kadar İzabel'de bile görmediğimiz bir zaaf nöbeti içinde, hıçkırmağa başladılar. Ne yapacağımızı bilmiyorduk. Ben Gang'dan, hattâ İzabel'den meded umuyordum. Halbuki onlar, iskemlelerine mıhlanmış gibi hareketsizdiler. Yalnız İzabel'in soluk dudaklarından bir kaç kelime dökülebildi:

— Zavallı çocuklar. Ne kadar da sevişiyorlardı:::

Jan'ın ağzından çıkan her kelime bir ateş parçası halinde, ciğerlerimize yapışıyordu:

— Wolf, diyordu, sevgili kardeşim, ben gidiyorum. Senin Milletine karşı harp edeceğim. Çünkü beni yaradan, Alman olarak yaratmıştır. Vazifemi görmeliyim. Fakat gökte Tanrı, yerde insanlar ve mezarda Annem şahid olsun ki, siperde karşıma sen çıkarsan ve ben seni seçebilirsem, tüfeğimin namlusunu başka tarafa çevireceğim. Ölümüm bahasına da olsa, şerefim bahasına da olsa, seni öldürmiyeceğim.

Gang artık yere bakmıyordu. Herkesden evvel duygularını açığa vuran sabırsız kafası, ıslak dudaklarının arasından, mırıldanıyordu:

— Bunlara lüzum yok, çocuklar, bunlara lüzum yok.

Ne garip tesadüftür veya insan ne garip makinedir; o anda, bakın aklıma ne geldi:

Vanderveld'in o meşhur umumî derslerini verdiği bir gündü. Ön sıralarda yer alabilmek için vaktinden üç saat evvel sınıfta idik. Herif, uzun, sivri boyu ile kuru suratının ve geniş, siyah şapkasının dekorunu binlerce talebenin kalbinde kurmuş, bir takım dramlar oynayıp duruyordu.

ATEŞÇİ

DİKKAT:

Abone, mektup, yazı ve her türlü muhaberat için adresimiz şudur:
Gün-Posta kutusu 519-İstanbul

BAYİLERİMİZE:

10 inci sayımıza kadar olan hesaplarımızın tediyesini ve satılmayan nüshaların iadesini bayilerimizden bilhassa rica ederiz.

"GÜN" den memnunsanız ve yaşamasını isteyorsanız abone olunuz.. muhitinize yayınız!

RAKAMLAR-GERÇEKLER

ZONGULDAK HAVZASI KÖMÜR İSTİHSALÂTIMIZ :

Seneler	Maden Kömürü Ton
1935	2340491
1936	2298649
1937	2306869
1938	2588957
1939	2696397
1940	3019458
1941	3019626
1942	2509614
1943	3165741

ZONGULDAK KÖMÜR HAVZASINIZDA GÜNLÜK ORTALAMA İŞÇİ SAYISI

Sene	İşçi
1939	18937
1940	19643
1941	21304
1942	21909

ZONGULDAK MADEN HAVZASINDA İŞ KAZALARI :

Sene	Sakatlananlar	Ölenler
1935	160	55
1936	239	71
1937	178	71
1938	288	82
1939	301	130
1940	326	125
1941	291	75
1942	137	112

BOŞANMA VAKALARI VE SEBEPLERİ :

Sene	Zina	Geçimsizlik	Sair sebebler	Yekûn
1938	777	2016	692	3485
1939	810	2358	695	3863
1940	904	2505	618	4027
1941	939	2448	645	4028
1942	1431	2978	761	5170

* *